

Originalni naučni rad

Datum prijema rada:
13. maj 2013.

Datum prihvatanja rada:
24. jun 2013.

Prof. dr

**Ljubinko
Mitrović**

vanredni profesor,
Fakultet pravnih nauka,
Panevropski univerzitet
Apeiron, Banja Luka,
e-mail: ljubinko58@gmail.com

Vaspitne preporuke i njihova primjena u uporednom pravu

Apstrakt: Sistem maloljetničkih krivičnih sankcija, a posebno sistem specifičnih, tzv. alternativnih, neformalnih, *sui generis* krivičnopravnih mjera koje se danas primjenjuju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela predstavlja jedno od najvažnijih, ako ne i najvažnije pitanje maloljetničkog krivičnog materijalnog prava uopšte. Taj sistem je karakterističan po svojoj strukturi, ciljevima, uslovima primjene, ali svakako i po njegovim stalnim promjenama u smislu uspostavljanja novih mjera i sankcija i nestanka nekih, često puta dugi niz godina primjenjivanih krivičnih sankcija, odnosno posebnih krivičnopravnih mjera. Nesporno je da danas, u svim savremenim zemljama svijeta posebno mjesto u sistemu krivičnih sankcija, odnosno mjera parapenalnog karaktera zauzima upravo sistem vaspitnih preporuka ili vaspitnih naloga, odnosno vaspitnih uputstava. Radi se dakle, o sasvim novom obliku reakcije ili intervencije savremene države na devijantna, odnosno društveno neprihvatljiva ponašanja mladih u sukobu sa zakonom predviđena u konkretnom krivičnom zakonodavstvu koja imaju za cilj efikasniju, blagotvorniju i svrsishodniju vanskudsku reakciju društva, u pravilu, na lakša krivična djela (tzv. bagatelni kriminalitet). Upravo o vaspitnim preporukama ili vaspitnim nalozima, te njihovoj primjeni danas u uporednopravnim krivičnim sistemima, biće riječi u ovom referatu.

Ključne riječi: krivično djelo, maloljetnici, alternativne mjere, vaspitne preporuke.

ALTERNATIVNE MJERE U MALOLJETNIČKOM KRIVIČNOM PRAVU REPUBLIKE SRPSKE

Alternativne ili parapenalne mjere u postupanju sa maloljetnim učiniocima lakših krivičnih djela predmet su i najnovijeg Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske¹. Tako su u odredbama čl. 22-28 ovog zakona predviđene dvije vrste alternativnih ili *sui generis* mjera, odnosno njihov pojam, sadržina, uslovi primjene i nadležnost u njihovom izricanju.

Naime, pored vaspitnih preporuka uvedenih u krivično zakonodavstvo Republike Srpske još 2003. godine, novo maloljetničko krivično pravo Republike Srpske uspostavljeno važećim Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske iz 2010. godine predviđa i mjeru tzv. policijskog upozorenja. Po svojoj sadržini to su nove sankcije i mjere vaspitno-obrazovne, medicinske ili terapijske prirode koje se primjenjuju u okviru lokalne zajednice s ciljem da se izbjegne ili umanju nepotrebna stigmatizacija osuđenih lica i unaprijedi proces njihove reintegracije².

Policijsko upozorenje predstavlja formalniju opomenu, odnosno posebno upozorenje koje izriče policijski službenik maloljetnom učiniocu krivičnog djela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Prema Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, primjena mjere policijskog upozorenja reguliše se posebnim podzakonskim aktom, odnosno Pravilnikom o primjeni mjere policijskog upozorenja³ koji je donio ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske.

S druge strane, vaspitne preporuke jesu mjere fakultativnog karaktera, odnosno *sui generis* krivičnopravne mjere koje nemaju karakter krivičnih sankcija, a čija je svrha da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela ili da se obustavi već pokrenuti krivični postupak, odnosno da se njihovom primjenom jača lična odgovornost maloljetnika kako on ubuduće ne bi vršio krivična djela, posebno ona koja nazivamo krivičnim djelima srednjeg ili bagatelnog kriminaliteta. Dakle, u Republici Srpskoj prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina može se izreći jedna ili više vaspitnih preporuka predviđenih Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske.

VASPITNE PREPORUKE, POJAM I OSNOVNE KARAKTERISTIKE

Vaspitne preporuke ili vaspitni nalozi predstavljaju specifične krivičnopravne mjere isključivo specijalno preventivnog karaktera koje vode izvansudskim oblicima intervencije društva na društveno neprihvatljiva ponašanja mladih⁴. Ove vansudske, diverzione ili neformalne krivičnopravne mjere prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela treba da obezbijede efikasniju reakciju društva na lakša maloljetnička krivična djela (u pravilu, to su krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine).

¹ Službeni glasnik Republike Srpske, broj 13/2010.

² M. Simović i drugi, *Maloljetničko krivično pravo*, Pravni fakultet u Istočnom Sarajevu, 2013. godine, str. 110.

³ Objavljen u Službenom glasniku Republike Srpske, broj 117 od 18. novembra 2010. godine.

⁴ D. Jovašević, Z. Stevanović, *Primena alternativnih mera za maloletnike u krivičnom pravu*, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, broj 1-2/2009. godine, str. 37-64.

Stoga se češća, blagovremenija i djelotvornija primjena neformalnih mjera kod izvršenja lakših krivičnih djela maloljetnika javlja kao izrazito značajno i korisno sredstvo čija upotreba nosi niz prednosti u odnosu na klasična sredstva reagovanja društva na kriminalitet (putem krivičnih sankcija i sudskog krivičnog postupka u kojem se ove sankcije izriču). Alternativne mjere ili mjere neformalnog karaktera danas se, u pravilu primjenjuju prema maloljetnim učiniocima krivičnih djela prema kojima bi se inače morao voditi sudski postupak, ali je, s druge strane ovu kategoriju učinilaca krivičnih djela potrebno odvratiti od institucionalizacije, odnosno primjene tzv. institucionalnog tretmana. U ove mjere danas se uobičajeno svrstavaju: novčane kazne, naknada štete, povraćaj stvari, odnosno poravnanje maloljetnika sa oštećenim; različiti modaliteti ličnog izvinjenja maloljetnika oštećenom; uslovni otpust; posebni nalozi za liječenje, odnosno podvrgavanje maloljetnog učinioca krivičnog djela odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti; specifični nalozi koji podrazumijevaju staranje, savjetovanje i nadzor; vaspitni nalozi, odnosno preporuke koje se odnose na redovno obrazovanje, odnosno redovno zapošljavanje maloljetnog delinkventa i vaspitni nalozi ili uputstva koja se odnose na obavljanje različitih oblika društvenokorisnog, odnosno opštedruštvenog ili rada za dobro društvene ili lokalne zajednice.

Najvažnije prednosti ovih *sui generis* mjera koje se u krivičnopravnoj teoriji⁵ ističu jesu sljedeće:

1. neke neformalne, odnosno alternativne mjere u obliku vaspitnih preporuka ili uputstava proizvode ipak značajne posljedice po maloljetnog učinioca krivičnog djela (npr. naknada štete oštećenom licu, lično izvinjenje oštećenom, novčana kazna, učešće maloljetnika u "dobrotvornom" radu),
2. primjena vaspitnih preporuka, posebno onih vaspitno-obrazovne, medicinske ili terapeutske prirode, u pravilu, ne ostavlja posebno štetne posljedice na maloljetnika,
3. maloljetniku se može istovremeno izreći jedna ili više vaspitnih preporuka, s tim da se one mogu svakom trenutku obustaviti ili zamijeniti drugom vaspitnom preporukom,
4. vaspitne preporuke omogućavaju društvenoj zajednici uopšte brzu, efikasnu i snažnu intervenciju prema maloljetniku,
5. vaspitne preporuke pružaju široj društvenoj zajednici priliku da ona preuzme značajnu ulogu u planiranju odgovora lokalne zajednice na kriminalitet maloljetnika,
6. primjena vaspitnih preporuka, u svakom slučaju, rasterećuje sud, odnosno tužilaštvo, ali i druge organe, koji, u ovim okolnostima, mogu da se bave ozbiljnijim krivičnim djelima maloljetnika,
7. primjena vaspitnih preporuka je uvijek fakultativna, dakle postoji mogućnost njihove primjene, ali ne i obaveza i
8. postupak izricanja ovih krivičnopravnih mjera jeste veoma brz, neformalan, efikasan i ekonomičan i on u svakom pogledu doprinosi štednji sudskih i drugih resursa, odnosno prije svega vremena i sredstava⁶.

⁵ Ž. Pru, *Kanadski zakon o krivičnom gonjenju maloletnika*, Međunarodni naučni skup: Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine, str. 37-49.

⁶ Lj. Mitrović, *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS

PRIMJENA VASPITNIH PREPORUKA U UPOREDNOM PRAVU

Različite modalitete vaspitnih preporuka (vaspitnih naloga, zabrana ili uputstava) kao alternativnih krivičnopравnih mjera, odnosno različite postupke skretanja (diverzije) krivičnog postupka prema maloljetnicima danas predviđaju savremena maloljetnička krivična prava niza zemalja. Zbog potrebe sveobuhvatne analize primjene alternativnih mjera prema maloljetnim učinocima krivičnih djela i njihovog značaja, posmatraćemo primjenu diverzionih (alternativnih) mjera⁷ prema maloljetnim učinocima krivičnih djela u krivičnim zakonodavstvima sljedećih zemalja, i to:

1. Srbije,
2. Crne Gore,
3. Hrvatske,
4. Makedonije,
5. Francuske,
6. Njemačke,
7. Kanade i
8. Australije.

1. Srbija

Uvođenje alternativnih (diverzionih) mjera koje vode skretanju krivičnog postupka na druge grane prava (npr. porodično pravo ili pravo socijalnog staranja) predstavljalo je možda i najznačajniju novinu maloljetničkog krivičnog prava Srbije koje je u primjeni od 1. januara 2006. godine. Naime, prema Zakonu o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopравnoj zaštiti maloletnih lica⁸ radi se o vaspitnim nalogima kao posebnoj novini u sistemu reagovanja na kriminalitet maloljetnika⁹. Slično bosanskohercegovačkom krivičnom zakonodavstvu, osnov za primjenu vaspitnih naloga kao alternativnih ili diverzionih mjera proizilazi iz odredbe člana 40 stav 3 tačka b Konvencije UN o pravima djeteta koju je 1990. godine potpisala i ratifikovala i SFRJ (Republika Srbija). Isto tako, osnov za primjenu ovih diverzionih mjera predstavljaju i Standardna minimalna pravila UN za alternativne kaznene mjere (tzv. Tokijska pravila) iz 1990. godine koja preporučuju širu upotrebu nezavodskih ili alternativnih mjera kao osnova za minimalnu pravnu zaštitu lica kojima se izriču mjere koje su alternativne zatvaranju (dakle, supstituti institucionalnim mjerama)¹⁰.

Skretanje ili diverzija krivičnog postupka prema maloljetnicima označava različite načine, mjere i metode koje imaju za cilj da se maloljetni učinoci krivičnih djela sačuvaju od štetnog, stigmatizujućeg dejstva sudstva za maloljetnike (sudske procedure), odnosno dejstva krivičnih sankcija. Ovakav diverzioni sistem je poznat i kao "sistem restorativne pravde", u kojem se prema maloljetnom učinocu krivičnog djela primjenjuju posebne krivičnopрав-

– Banja Luka, 2012. godine, str. 233-234.

⁷ S. Konstantinović-Vilić, M. Kostić, *Diverzioni modeli i alternativne krivične sankcije prema maloletnicima u sukobu sa zakonom*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, broj 50/2007, str. 87-102.

⁸ Službeni glasnik Republike Srbije, broj 85/2005 od 6. oktobra 2005. godine.

⁹ S. Soković, *Osnovne karakteristike izvršenja krivičnih sankcija izrečenih maloletnim učinocima krivičnih dela*, Međunarodni naučni skup: Krivičnopравna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine, str. 251-264.

¹⁰ D. Jovašević, *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*, Niš, 2010. godine, str. 55-73.

ne mjere koje su alternativa krivičnim sankcijama. U ovom sistemu, maloljetnom učiniocu krivičnog djela se nameće obaveza da preuzme odgovornost za svoje postupke, zatim da se suoči sa žrtvom (oštećenim) krivičnog djela, ali i sa predstavnikom društvene zajednice, kao i da aktivno radi na otklanjanju štete koja je pričinjena izvršenim krivičnim djelom. Zbog toga maloljetni učinilac krivičnog djela učestvuje u različitim aktivnostima koje uopšte podižu nivo kvaliteta života u društvenoj zajednici, ali i kojima maloljetnik stiče nova iskustva, postaje aktivan, koristan i produktivan član društvene zajednice, razvija samokontrolu ponašanja i uključuje se u grupe vršnjaka koje nemaju delinkventne sklonosti¹¹.

Shodno Zakonu o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, vaspitni nalozi po svojim materijalnim karakteristikama (odnose se na njihovu sadržinu i svrhu) i formalnim karakteristikama (tiču se organa nadležnih za njihovo izricanje ili uslova za njihovu primjenu) jesu mjere posebne prirode, *sui generis* mjere koje nemaju karakter krivične sankcije. Naime, prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, može se izreći jedan ili više vaspitnih naloga. Osnovna svrha vaspitnih naloga jeste da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela ili da se obustavi već pokrenuti postupak, odnosno da se primjenom vaspitnog naloga utiče na pravilan razvoj maloljetnika i na jačanje njegove lične odgovornosti kako on ubuduće ne bi nastavio sa vršenjem krivičnih djela, posebno kada se radi o krivičnim djelima iz kategorije bagatelnog i srednjeg kriminaliteta (član 6 Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih djela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica).

Vaspitne naloge, jedan ili više njih, izriču nadležni javni tužilac za maloljetnike ili sudija za maloljetnike ukoliko su kumulativno ispunjena dva uslova, i to:

1. objektivni uslov – da se radi o krivičnom djelu za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina i
2. subjektivni (opšti) uslov – koji se javlja u dva vida:
 - da je maloljetnik priznao izvršenje krivičnog djela i
 - da postoji određeni odnos maloljetnika prema krivičnom djelu (koji opravdava primjenu vaspitnog naloga), ali i prema oštećenom licu (ovaj odnos maloljetnika prema učinjenom djelu može se procijeniti analizom njegovog ponašanja u toku i poslije izvršenog krivičnog djela).

Vaspitni nalozi se mogu izreći isključivo maloljetnim učiniocima krivičnih djela, s obzirom na to da zakonodavac ne predviđa nijedan osnov prema kojem bi se ove alternativne mjere (za razliku od pojedinih krivičnih sankcija za maloljetnike) mogle primijeniti na druge kategorije učinilaca krivičnih djela kao što su na primjer mlađa punoljetna lica. To su mjere koje imaju fakultativni karakter, jer je njihova primjena mogućnost, a ne obaveza, a cjelishodnost njihove primjene, u svakom slučaju procjenjuje se sa aspekta zaštite društvenih interesa, zaštite interesa maloljetnog učinioca krivičnog djela i što je posebno važno, sa aspekta zaštite interesa žrtve.

Izbor jednog ili više vaspitnih naloga¹² nadležni organ (to može biti javni tužilac za

¹¹ Z. Nikolić, *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih djela – stvarne ili prividne promene – šest meseci posle*, Zbornik radova, Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi, Beograd, 2006. godine, str. 483-486.

¹² Iako vaspitni nalozi nisu vrsta krivičnih sankcija, ipak su neki od ovih naloga po svojoj sadržini i dejstvu slični vaspitnim mjerama – posebnim obavezama. Pri tome posebne obaveze kao krivične sankcije izriče sudsko vijeće

maloljetnike, ukoliko postupak još nije pokrenut ili sudija za maloljetnike ako se vodi postupak prema maloljetniku) vrši u zavisnosti od konkretne situacije, s tim da će se nadležni organ za istovremenu primjenu više vaspitnih naloga opredijeliti u svim onim situacijama kada procijeni da je za ostvarivanje svrhe vaspitnih naloga poželjna njihova kombinacija¹³. Podrazumijeva se da on tom prilikom uzima u obzir interese maloljetnika i oštećenog lica u cjelini (naravno, izabrani vaspitni nalog bi trebao da odgovara i maloljetniku i oštećenom, te da zadovoljava njihove interese, u cjelini, a ne parcijalno), posebno vodeći računa da se primjenom jednog ili većim brojem vaspitnih naloga ne ometa proces redovnog školovanja ili zaposlenja maloljetnika. Ovako određeni vaspitni nalog može da traje najduže šest mjeseci, pri čemu se izbor vaspitnog naloga, njegova zamjena i obustava, odnosno nadzor u primjeni vaspitnog naloga od strane nadležnog organa vrši u saradnji sa roditeljima, usvojiocima ili staroocem maloljetnika i nadležnim organom starateljstva.

Maloljetničko krivično pravo u Republici Srbiji predviđa više vrsta vaspitnih naloga koji omogućavaju skretanje sa klasične sudske procedure (član 7 Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica). To su¹⁴:

1. poravnanje sa oštećenim kako bi se naknadom štete oštećenom, izvinjenjem maloljetnika, radom maloljetnika ili na neki drugi način otklonile, u cjelini ili djelimično, štetne posljedice izvršenog krivičnog djela (modaliteti poravnanja su raznovrsni),
2. redovno pohađanje škole ili redovni odlazak maloljetnika na posao,
3. uključivanje maloljetnika bez naknade u rad humanitarnih organizacija ili obavljanje poslova socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja,
4. podvrgavanje maloljetnika odgovarajućem ispitivanju i odvikavanje maloljetnika od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga i
5. uključivanje maloljetnika u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savjetovalištu.

Javni tužilac za maloljetnike takođe ima mogućnost da svoju odluku o nepokretanju krivičnog postupka, shodno načelu oportuniteta gonjenja (član 58), za krivična djela za koja je predviđena kazna zatvora do pet godina ili novčana kazna, uslovi pristankom maloljetnika i njegovih roditelja, usvojioca ili staraoca, kao i samom spremnošću maloljetnika da u ostavljenom roku ispuni jedan ili više vaspitnih naloga (nemedicinskog karaktera): a) poravnanje sa oštećenim, b) redovno pohađanje škole ili posla i c) rad u korist zajednice.

2. Crna Gora

Vaspitni nalozi su po prvi put uvedeni u crnogorsko maloljetničko krivično pravo izmjenama Krivičnog zakonika Republike Crne Gore¹⁵ iz jula 2006. godine. Naime, u

poslije sprovedenog postupka u kome je utvrđeno da je maloljetnik izvršio krivično djelo koje mu se stavlja na teret.

¹³ Lj. Radulović, *Vaspitni nalozi kao posebne mere reagovanja prema maloletnim učiniocima krivičnih dela (svrha, vrste i izbor)*, Međunarodni naučni skup: Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine, str. 51-65.

¹⁴ D. Jovašević, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2010. godine, str. 289-295.

¹⁵ Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003; 13/2004; 47/2006; 40/2008 i 25/2010.

odredbama čl. 80a-80e Krivičnog zakonika Republike Crne Gore¹⁶ propisan je sistem vaspitnih naloga kao alternativnih mjera restorativne pravde.

S druge strane, Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku iz 2011. godine¹⁷ u odredbi člana 9 propisuje dvije alternativne mjere:

1. opomenu i
2. vaspitni nalog.

Shodno ovom zakonodavnom rješenju, jedan ili više vaspitnih naloga mogu se izreći maloljetnom učiniocu krivičnog djela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do deset godina.

Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, u odredbi člana 11 propisuje dva kumulativno postavljena uslova za primjenu vaspitnih naloga, i to:

1. da postoje dokazi iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je maloljetnik učinio krivično djelo i
2. da maloljetnik dâ svoj pristanak u pogledu primjene vaspitnih naloga, a uz saglasnost zakonskog zastupnika.

Vaspitni nalog prema maloljetniku izriče nadležni državni tužilac za maloljetnike naročito cijeneći odnos maloljetnika prema krivično djelu i oštećenom.

Opomena se može izreći, odnosno odrediti prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela za krivična djela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine ukoliko:

1. postoje dokazi iz kojih proizilazi osnovana sumnja da je maloljetnik učinio krivično djelo,
2. maloljetnik dâ svoj pristanak na izricanje opomene, uz saglasnost zakonskog zastupnika i
3. prema maloljetniku nije ranije primijenjen vaspitni nalog ili izrečena krivična sankcija.

Opomenu izriče državni tužilac za maloljetnike, s tim da postoji mogućnost njenog određivanja i od strane ovlašćenog policijskog službenika koji posjeduje posebna znanja iz oblasti zaštite prava maloljetnih lica, svakako uz odobrenje državnog tužioca, s tim da će se tom prilikom naročito cijeliti odnos maloljetnika prema izvršenom krivičnom djelu i prema oštećenom licu.

Primjena alternativnih mjera (opomene i vaspitnih naloga) u crnogorskom maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu jeste fakultativnog karaktera. Naime, do njihove primjene dolazi isključivo po slobodnoj ocjeni nadležnog državnog tužioca.

Isto tako, opšta svrha alternativnih mjera postavljena je na sličan način kako je defi-

¹⁶ Crna Gora je krajem 2011. godine dobila posebno maloljetničko zakonodavstvo poput ostalih zemalja u regionu. Zakon o o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku je usvojen 29. decembra 2011. godine.

¹⁷ Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Službeni list Crne Gore, broj 64/2011.

nisana i u maloljetničkom krivičnom pravu Republike Srpske i Republike Srbije. Naime, svrha je izrečenih alternativnih mjera da se ne pokreće krivični postupak prema maloljetniku ili da se obustavi već pokrenuti krivični postupak, pri čemu je potrebno da se primjenom određenih alternativnih mjera u dovoljnoj mjeri utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako on ubuduće ne bi činio krivična djela.

Prilikom izbora vaspitnog naloga državni tužilac za maloljetnike uzima u obzir interese maloljetnika i oštećenog, svakako vodeći računa o sljedećim okolnostima: a) spremnosti maloljetnika da saraduje u ispunjavanju vaspitnog naloga, b) činjenici da vaspitni nalog bude prilagođen maloljetniku i uslovima u kojima on živi, te c) da se primjenom vaspitnog naloga ne ometa redovno školovanje ili zaposlenje maloljetnika. Ovako određeni vaspitni nalog može da traje najduže šest mjeseci, s tim da se izrečeni nalog u ovom roku može zamijeniti drugim vaspitnim nalogom ili se može ukinuti.

U odredbi člana 12 Zakona o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku predviđeni su sljedeći vaspitni nalozi:

1. poravnanje sa oštećenim kako bi se naknadom štete oštećenom, izvinjenjem maloljetnika, radom ili na drugi način otklonile u cjelini ili djelimično štetne posljedice krivičnog djela,
2. redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje maloljetnika na posao,
3. uključivanje maloljetnika u određene sportske aktivnosti,
4. obavljanje društveno korisnog ili humanitarnog rada od strane maloljetnika,
5. plaćanje novčanog iznosa od strane maloljetnika u korist humanitarne organizacije, fonda ili javne ustanove,
6. podvrgavanje maloljetnika odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkohola ili droge,
7. uključivanje maloljetnika u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, savjetovalištu ili drugoj odgovarajućoj organizaciji,
8. pohađanje kurseva za stručno osposobljavanje ili priprema i polaganje ispita od strane maloljetnika i
9. uzdržavanje maloljetnika od posjećivanja određenog mjesta ili kontakta sa određenim licima.

3. Hrvatska

Zakon o sudovima za mladež Republike Hrvatske je usvojen jula 2011. godine, a njegova primjena je započela 1. septembra iste godine.

Ovim zakonom, odnosno odredbom člana 5 ovog zakona predviđeno je da se maloljetnicima za izvršena krivična djela kao sankcije izriču vaspitne (odgojne) mjere i maloljetnički zatvor, a uz uslove predviđene ovim zakonom i bezbjednosne (sigurnosne) mjere.

S druge strane, vaspitne mjere jesu:

1. sudski ukor,
2. posebne obaveze,
3. pojačana briga i nadzor,

4. pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u vaspitnoj ustanovi,
5. upućivanje u disciplinski centar,
6. upućivanje u vaspitnu ustanovu,
7. upućivanje u vaspitni zavod i
8. upućivanje u posebnu vaspitnu ustanovu.

Posebno zanimanje svakako izazivaju tzv. posebne obaveze kao specifična kategorija vaspitnih mjera koje može izricati sud (jednu ili više posebnih obaveza) ukoliko ocijeni da je primjerenim nalogima ili zabranama potrebno uticati na maloljetnog učinioca krivičnog djela i njegovo ponašanje. Tako, sud može maloljetniku izreći sljedeće obaveze:

1. da se maloljetnik izvini oštećenom,
2. da maloljetnik prema vlastitim mogućnostima popravi štetu pričinjenu krivičnim djelom,
3. da maloljetnik redovno pohađa školu,
4. da maloljetnik ne izostaje s radnog mjesta,
5. da se maloljetnik osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima,
6. da maloljetnik prihvati zaposlenje i u njemu istraje,
7. da maloljetnik raspolaže prihodima uz nadzor i savjet voditelja vaspitne (odgojne) mjere,
8. da se maloljetnik uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog sadržaja,
9. da se maloljetnik uzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredaba i da se kloni društva određenih lica koja na njega štetno utiču,
10. da se maloljetnik, uz saglasnost svog zakonskog zastupnika, podvrgne stručnom medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od opojnih droga ili drugih oblika zavisnosti,
11. da se maloljetnik uključi u pojedinačni ili grupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade,
12. da maloljetnik učestvuje na seminarima za stručno osposobljavanje,
13. da maloljetnik bez posebnog odobrenja centra za socijalni rad u županiji ne može trajnije napustiti mjesto prebivališta ili boravišta,
14. da se maloljetnik radi provjere znanja saobraćajnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača,
15. da se maloljetnik ne približava ili da ne uznemirava žrtvu i
16. druge obaveze koje su primjerene s obzirom na izvršeno krivično djelo, te lične i porodične prilike maloljetnika.

Ove posebne obaveze mogu trajati najduže do jedne godine, s tim da ih sud može naknadno izmijeniti ili obustaviti.

4. Makedonija

Republika Makedonija je 4. jula 2007. godine usvojila Zakon za maloljetničku prav-

du koji se primjenjuje od 1. septembra 2008. godine¹⁸. Donošenjem ovog zakonskog teksta – *lex specialis*-a i Republika Makedonija se priključila nemalom broju zemalja koje u sistemu maloljetničkog krivičnog prava prihvataju ideju restorativne pravde predviđajući alternativne mjere postupanja prema maloljetnim učiniocima, uglavnom, lakših krivičnih djela.

Kada je ovaj zakonski tekst u pitanju, treba istaći nekoliko njegovih specifičnih rješenja. Tako je u odredbi člana 13 predviđena mogućnost izricanja tzv. mjera pomoći i zaštite. Radi se o zakonom predviđenim mjerama koje se sastoje u oduzimanju ili ograničavanju sloboda ili prava maloljetniku koji je izvršio krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora do tri godine ili maloljetniku koji je učinio prekršaj.

Mjere pomoći i zaštite, jednu ili više njih, izriče sudija za maloljetnike ili vijeće za maloljetnike nadležnog suda. Međutim, posebno specifično jeste zakonsko rješenje prema kojem ove mjere mogu da izriču pod zakonom predviđenim uslovima i drugi specijalizovani organi kao što su: centri za socijalni rad, javni tužioci, organi unutrašnjih poslova ili ustanove za izvršenje sankcija za maloljetnike.

Nadalje, mjere pomoći i zaštite mogu se primijeniti kako prema djetetu u riziku (licu koje je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bilo u uzrastu do četrnaest godina), tako i prema njegovoj porodici ili staraocu djeteta - maloljetnika. Prema zakonu, ove mjere se izriču u posebnom postupku, a po prijavi organa unutrašnjih poslova, škole ili druge institucije za vaspitanje, porodice maloljetnika, oštećenog lica ili drugog lica (člana šire porodice, rodbine ili komšije).

Za izricanje ovih mjera prema djetetu u riziku neophodno je kumulativno ispunjenje sljedećih uslova, i to:

1. da se radi o licu uzrasta do navršenih četrnaest godina,
2. da se radi o licu koje je izvršilo krivično djelo za koje je u zakonu propisana kazna zatvora do tri godine ili prekršaj,
3. da se radi o licu koje je izvršilo krivično djelo ili prekršaj usljed zavisnosti od upotrebe opojnih droga, psihotropnih supstancija ili alkohola, licu koje je ometeno u razvoju, licu koje je žrtva nasilja, vaspitno ili socijalno zapuštenom licu koje se našlo u situaciji koja otežava ili onemogućava ostvarivanje vaspitne funkcije porodice ili licu koje nije uključeno u sistem obrazovanja ili vaspitanja ili licu koje se odalo piću, skitničanju ili prostituciji i koje je zbog takvih svojstava došlo ili je moglo da dođe u sukob sa zakonom i
4. da je centar za socijalni rad ocijenio da postoji rizik po razvoj ličnosti djeteta i njegovu pravilno vaspitanje.

Isto tako, prema članu porodice ili staraocu maloljetnika nadležni organi mogu da izreknu mjere pomoći ili zaštite u svim onim situacijama kada su članovi porodice zanemarili ili zloupotrijebili vršenje svojih prava i dužnosti u pogledu zaštite ličnosti, prava ili interesa djeteta.

¹⁸ *Zakon za maloljetnička pravda*, Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 87/2007; 103/2008; 161/2008 i 145/2010.

Zakon za maloljetničku pravdu Republike Makedonije, u odredbi člana 53 pored mjera pomoći i zaštite koje se mogu primijeniti kako prema djetetu u riziku, tako i prema njegovoj porodici ili staraocu djeteta - maloljetnika, propisuje da se krivično odgovornom starijem maloljetnom učiniocu krivičnog djela mogu izreći alternativne mjere, koje u smislu odredbe člana 54 imaju opštu svrhu, koja se ogleda u sljedećem:

1. da se ne primijeni kazna kada to nije nužno za sprečavanje vršenja krivičnih djela i
2. kada se može očekivati da će se primjenom mjera pomoći, zaštite i nadzora na slobodi dovoljno uticati za vaspitanje, prevaspitanje i pravilan razvoj maloljetnika.

Dakle, u zakonom predviđenim slučajevima krivično odgovornom starijem maloljetnom učiniocu krivičnog djela mogu se izreći sljedeće alternativne mjere za izvršeno krivično djelo, i to:

1) uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom (član 55) – može se izreći krivično odgovornom starijem maloljetnom učiniocu krivičnog djela za krivično djelo za koje je utvrđena kazna zatvora u trajanju do tri godine ili novčana kazna pri čemu se kao vrijeme provjeravanja (vrijeme kušnje ili probacije) određuje vrijeme u trajanju od jedne do tri godine; zaštitni nadzor se sastoji iz jedne ili više obaveza kojih je maloljetnik dužan da se pridržava za vrijeme provjeravanja,

2) uslovno prekidanje vođenja krivičnog postupka (član 56) – sud može odlučiti da uslovno prekine postupak prema krivično odgovornom starijem maloljetnom učiniocu krivičnog djela u svim onim situacijama kada je izvršeno krivično djelo za koje je u zakonu propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, uz uslov da je maloljetnik:

- izrazio kajanje zbog izvršenog krivičnog djela,
- otklonio posljedice krivičnog djela,
- nadoknadio štetu ili se pomirio sa oštećenim koji je saglasan sa prekidom krivičnog postupka i
- da maloljetnik u roku od dvije godine ponovo ne izvrši novo krivično djelo i

3) opštekoristan rad (član 57) - može se izreći krivično odgovornom starijem maloljetniku koji je izvršio krivično djelo za koje je u zakonu propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Opštekoristan rad može da traje od pet do stotinu časova i izriče se ukoliko je potrebno da se na ovaj način, odnosno ovom mjerom izvrši vaspitni uticaj na ličnost i ponašanje maloljetnika.

5. Francuska

Krivičnopravni položaj maloljetnih učinilaca krivičnih djela u Francuskoj uređen je Uredbom o djeci delinkventima iz 1945. godine koja je kasnije nekoliko puta mijenjana i dopunjavana. Prema odredbi člana 15-1 ove Uredbe¹⁹, sud za maloljetnike (*tribunal pour enfants*) može maloljetnom učiniocu krivičnog djela da izrekne jednu ili više alternativnih mjera, i to²⁰:

¹⁹ O. Perić, *Alternativne mere i sankcije u novom krivičnom zakonodavstvu o maloletnicima*, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 69/2005. godine, str. 14-15.

²⁰ A. Raison, *Le Statut des mineurs et des majeurs proteges*, Paris, 1978. godine, str. 89-114.

- 1) oduzimanje predmeta,
- 2) različite vrste zabrana, kao što su:
 - zabrana pojavljivanja na mjestu izvršenja krivičnog djela,
 - zabrana približavanja oštećenom licu ili
 - zabrana druženja i kontaktiranja sa saučesnikom u izvršenju krivičnog djela, s tim što alternativne mjere ne mogu da traju duže od jedne godine i
- 3) pohađanje kurseva građanskog vaspitanja koji imaju za cilj da maloljetnog učinioca obuče ili podsjetu na obaveze iz odredbe člana 15-1 stav 1 tačka 1-6 Uredbe o djeci delinkventima.

Kršenje ovako postavljenih obaveza ili uputstava od strane maloljetnog učinioca krivičnog djela ima za posljedicu izricanje krivičnih sankcija institucionalnog karaktera koje sud za maloljetnike može da izrekne u skladu sa odredbom predviđenom članom 15 Uredbe, a to su:

1. upućivanje maloljetnika u ovlašćenu javnu ili privatnu ustanovu za vaspitanje ili profesionalno obrazovanje,
2. upućivanje maloljetnika u medicinsku ili medicinsko-psihološku ustanovu,
3. predaja maloljetnika službi za pomoć djeci i
4. upućivanje maloljetnog učinioca krivičnog djela u internat prilagođen maloljetnicima školskog uzrasta.

6. Njemačka

Zakon o maloljetničkom pravosuđu SR Njemačke (*Jugendgerichtsgesetz*) iz 1974. godine sa izmjenama i dopunama iz 2008. godine koji se primjenjuje na učinioce krivičnih djela uzrasta od četrnaest do 21 godine predviđa tri vrste maloljetničkih krivičnih sankcija, i to su:

1. vaspitne mjere,
2. vaspitna sredstva, odnosno disciplinske mjere i
3. kazne za maloljetnike, odnosno maloljetnički zatvor²¹.

Navedenim zakonom propisane su dvije vrste vaspitnih mjera, i to:

1) davanje uputstava – zapovijesti ili zabrana maloljetniku kojima se reguliše način života maloljetnika. Tako, sud maloljetniku može izreći ispunjenje jednog ili više sljedećih uputstava, i to:

- postupanje po uputstvima koja se odnose na prebivalište maloljetnika, stanovanje kod određene porodice ili u domu, školovanje ili obavljanje određenog posla,
- izvršavanje radne obaveze,
- podvrgavanje nadzoru određenog lica, odnosno socijalnog radnika,
- pohađanje određenih kurseva,
- nagodba sa oštećenim,
- zabrana kontakta sa određenim licima,
- zabrana posjećivanja određenih mjesta i
- učestvovanje na predavanju o saobraćaju (čl. 9-10) i

²¹ A. K. Cohen, *Kriminelle Jugend*, Hamburg, 1961. godine, str. 118-136.

2) obaveza prihvatanja pomoći u smislu Socijalnog zakonika²².

Ovdje svakako još treba istaći da ovaj zakonski tekst Njemačke predviđa i mogućnost skretanja krivičnog postupka prema maloljetnicima. Tako, državni tužilac u prethodnom krivičnom postupku može da odustane od krivičnog gonjenja u tri slučaja, i to:

1) bez saglasnosti sudije za maloljetnike u onim situacijama kada se radi o bagatelnom krivičnom djelu, uz uslov da je krivica maloljetnog učinioca krivičnog djela ocijenjena kao neznatna, a svakako ne postoji javni interes za krivično gonjenje takvog lica,

2) ukoliko je u toku izvršenje izrečene vaspitne mjere za ranije izvršeno krivično djelo maloljetnika i

3) ukoliko državni tužilac predloži sudiji za maloljetnike da maloljetnog učinioca krivičnog djela samo opomene ili da mu izda određeni nalog (kao vrstu disciplinskih mjera) pod uslovom da je maloljetnik priznao izvršenje krivičnog djela i ukoliko državni tužilac smatra da je primjena neke od alternativnih mjera neophodna, a podizanje optužbe nije preporučljivo (čl. 43-46).

Ukoliko je krivični postupak prema maloljetnom učiniocu krivičnog djela već pokrenut, sudija za maloljetnike u saglasnosti sa državnim tužiocem može privremeno da ga obustavi, te da maloljetniku odredi rok do najviše šest mjeseci u kojem maloljetnik mora da postupi po određenim uputstvima i nalogima, odnosno obavezama u skladu sa vaspitnim mjerama. Ukoliko maloljetnik ispuni sve postavljene obaveze u ostavljenom roku, krivični postupak se obustavlja.

7. Kanada

Zakon o krivičnom gonjenju maloljetnika Kanade koji je stupio na pravnu snagu 1. aprila 2003. godine predviđa i tzv. vansudske mjere koje bi trebalo primijeniti u svim slučajevima u kojima su one dovoljne za to da maloljetno lice snosi odgovornost za učinjeno djelo (one bi bile dovoljne u svim onim slučajevima kada se radi o prvom učinjenom krivičnom djelu, odnosno krivičnom djelu bez elemenata nasilja). Vansudskim mjerama, u svakom slučaju može se obezbijediti efikasna reakcija na lakša maloljetnička krivična djela, a one, s druge strane omogućavaju brzu intervenciju prema maloljetnicima.

Prema Zakonu o krivičnom gonjenju maloljetnika, policija i tužioci imaju posebna ovlašćenja i mogu primijeniti različite vrste vansudskih mjera, i to:

1. opomene – neformalne opomene od strane službenog lica,
2. policijska upozorenja – predstavljaju formalnije opomene koje prema zakonu izriče policija, a u obliku: a) pisma koje policija dostavlja maloljetnom licu i njegovim roditeljima ili b) upozorenja nakon obavljenog usmenog razgovora sa maloljetnikom i njegovim roditeljima prilikom njihovog boravka u policijskoj stanici,

²² F. Schaffstein, *Jugendstrafrecht*, Stuttgart, 1998. godine, str. 121-147.

3. tužilačka upozorenja – izdaje ih tužilac, a nakon što zaprimi konkretan predmet od policije,
4. upućivanje maloljetnog lica koje vrši policija na programe ili u službe u okviru lokalne zajednice koje mu mogu pomoći da ponovi činjenje krivičnih djela,
5. vansudske sankcije – predstavljaju najformalniju vrstu vansudskih mjera, odnosno alternativnih mjera. Prema zakonu, maloljetni učinilac krivičnog djela pristaje i podvrgava se ovim mjerama, a samo u onim slučajevima kada maloljetnik ne ispuni uslove koji se odnose na ovu mjeru, predmet ide u sudsku proceduru. Dakle, prioritet u primjeni svakako imaju opomene ili upozorenja, odnosno upućivanje na programe ili službe u okviru lokalne zajednice, a vansudske sankcije dolaze u obzir isključivo u onim situacijama kada se navedenim vansudskim mjerama konkretni predmet nije mogao adekvatno riješiti.

8. Australija

Australiju kao državu anglosaksonskog pravnog područja, odnosno državu sa federalnim uređenjem takođe karakteriše niz specifičnosti koje su vezane za sankcionisanje maloljetničke delinkvencije, a jedna od najvažnijih jeste i ona koja se tiče skretanja krivičnog postupka koje opet prati izricanje i primjena specifičnih krivičnopравnih mjera prema maloljetnicima, u formi alternativnih mjera i tzv. diverzionih programa za postupanje sa maloljetnim učiniocima prema kojima je izrečena neka od alternativnih mjera. Inače, trajanje i sadržaj diverzionih programa određuje organ koji ih izriče, s tim da je njihova primjena u nadležnosti pojedinaca, ustanova, organizacija, hraniteljskih porodica, a sadržaj i vrsta obaveze maloljetnika zavisi od federalne države u kojoj se mjere primjenjuju, socijalnog i imovinskog stanja maloljetnika i njihovih porodica, broja volontera i organizacija koje su spremne da bez naknade sprovedu alternativne mjere, finansijskog stanja federalne jedinice, odnosno lokalne zajednice, spremnosti i tradicije u lokalnoj zajednici itd.

U svakom slučaju, maloljetnom učiniocu krivičnog djela mogu se izreći sljedeće alternativne mjere, i to:

1. usmeno i pismeno upozorenje maloljetnika,
2. nalaganje izvinjenja od strane maloljetnika zbog učinjenog krivičnog djela,
3. rad maloljetnika za žrtvu, odnosno organizovanje konferencije između maloljetnog učinioca krivičnog djela i žrtve,
4. vršenje usluga u korist društvene zajednice ili za drugu osobu od strane maloljetnog učinioca krivičnog djela,
5. povraćaj ukradene imovine,
6. popravljanje, odnosno otklanjanje štete nastale na imovini države od strane maloljetnog učinioca krivičnog djela,
7. porodični tretmani, odnosno konferencije,
8. formalni i neformalni diverzionih programi u okviru lokalne zajednice (oni ponekad uključuju i razne programe odvikavanja maloljetnog učinioca krivičnog djela od narkotika, alkohola itd.).

Razmatranje mogućnosti primjene ovih programa, u pravilu je u nadležnosti policije (dakle, dešava se u fazi predkrivičnog postupka), a primjenom ovih programa maloljetni učinilac izbjegava vođenje formalnog krivičnog postupka.

ZAKLJUČAK

Danas sve savremene zemlje u svijetu u svojim maloljetničkim krivičnim zakonodavstvima predviđaju pored posebnih krivičnih sankcija i posebne krivičnopravne mjere, odnosno neformalne, parapenalne ili *sui generis* mjere koje se primjenjuju prema maloljetnim učinicima krivičnih djela. To su mjere koje se primjenjuju prema maloljetnicima prema kojima se vodi sudski postupak, ali ih je potrebno odvratiti od institucionalizacije ili primjene institucionalnog tretmana²³. U ove mjere uobičajeno se ubrajaju: novčana kazna; naknada, odnosno popravljanje štete; povraćaj stvari, odnosno poravnanje maloljetnika sa oštećenim; različiti modaliteti ličnog izvinjenja maloljetnika oštećenom licu; uslovni otpust; nalozi, odnosno raznovrsna uputstva za liječenje, odnosno podvrgavanje odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti maloljetnika; nalozi za različite oblike staranja, savjetovanja ili nadzora nad maloljetnikom; nalozi koji se odnose na redovno obrazovanje, odnosno redovno zapošljavanje maloljetnika, te nalozi kojima se maloljetni učinilac krivičnog djela obavezuje na obavljanje raznovrsnih modaliteta društvenokorisnog, odnosno opštekorisnog rada za dobro lokalne ili društvene zajednice uopšte. Primjena alternativnih mjera, odnosno njihov sadržaj, te vrsta konkretne obaveze maloljetnog učinioca krivičnog djela zavisi od niza faktora: pravnog sistema zemlje u kojoj se alternativne mjere primjenjuju, zatim socijalnog i imovinskog stanja maloljetnika i njihovih porodica, broja volontera i organizacija koje su spremne da bez naknade sprovedu alternativne mjere, finansijskog stanja konkretne državne, odnosno lokalne zajednice, spremnosti i tradicije u konkretnoj zemlji, odnosno lokalnoj zajednici, edukovanosti i osposobljenosti službenih učesnika u postupku njihovog izricanja i dr.

LITERATURA:

- Cohen, A. K., *Kriminelle Jugend*, Hamburg, 1961. godine.
- Jovašević, D., Stevanović, Z., *Primena alternativnih mera za maloletnike u krivičnom pravu*, Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, broj 1-2/2009. godine.
- Jovašević, D., *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*, Niš, 2010. godine.
- Jovašević, D., *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 2010. godine.
- Konstantinović-Vilić, S., Kostić, M., *Penologija*, Niš, 2006. godine.
- Konstantinović-Vilić, S., Kostić, M., *Diverzioni modeli i alternativne krivične sankcije prema maloletnicima u sukobu sa zakonom*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, broj 50/2007.
- Mitrović, Lj., *Sistem kaznenih sankcija u Republici Srpskoj*, Međunarodno udruženje naučnih radnika – AIS – Banja Luka, 2012. godine.
- Nikolić, Z., *Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela – stvarne ili prividne promene – šest meseci posle*, Zbornik radova, Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi, Beograd, 2006. godine.
- Schaffstein, F., *Jugendstrafrecht*, Stuttgart, 1998. godine.
- Simović, M. i drugi, *Maloljetničko krivično pravo*, Pravni fakultet u Istočnom Sarajevu, 2013. godine.
- Soković, S., *Osnovne karakteristike izvršenja krivičnih sankcija izrečenih maloletnim učiniocima krivičnih dela*, Međunarodni naučni skup: Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine.
- Perić, O., *Alternativne mere i sankcije u novom krivičnom zakonodavstvu o maloletnicima*, Bilten Okružnog suda u Beogradu, Beograd, broj 69/2005. godine.
- Pru, Ž., *Kanadski zakon o krivičnom gonjenju maloletnika*, Međunarodni naučni skup: Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine.

²³ S. Konstantinović-Vilić, M. Kostić, *Penologija*, Niš, 2006. godine, str. 303.

Radulović, Lj., *Vaspitni nalozi kao posebne mere reagovanja prema maloletnim učiniocima krivičnih dela (svrha, vrste i izbor)*, Međunarodni naučni skup: Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije, Beograd, 2008. godine.

Raison, A., *Le Statut des mineurs et des majeurs proteges*, Paris, 1978. godine.

Propisi:

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 13/2010.

Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, Službeni glasnik Republike Srbije, broj 85/2005.

Krivični zakonik Republike Crne Gore, Službeni list Republike Crne Gore, br. 70/2003; 13/2004; 47/2006; 40/2008 i 25/2010.

Zakon o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku, Službeni list Crne Gore, broj 64/2011.

Zakon za maloljetnička pravda, Služben vesnik na Republika Makedonija, br. 87/2007; 103/2008; 161/2008 i 145/2010.

Pravilnik o primjeni mjere policijskog upozorenja, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 117/2010.

Ljubinko Mitrović

Faculty of Law

Pan-European APEIRON in Banja Luka

Educational Recommendations and Their Applications in Comparative Law

Abstract: A system of juvenile criminal sanctions, especially system-specific, so-called. alternative, informal, sui generis criminal measures now apply to juvenile offenders is one of the most if not the most important issue of juvenile criminal substantive law in general. This system is characterized by its structure, objectives, conditions of application, but certainly by his constant changes to the establishment of new measures and sanctions, and the disappearance of some, often many years applied krivičnih sanctions, criminal or special measures. It is indisputable that today in all modern countries in the world a special place in the system of criminal sanctions or measures parapenalnog character takes up exactly the system of educational recommendations or corrective orders, and educational guidance. So, this is an entirely new form of reaction or intervention of the modern state of deviant or socially unacceptable behavior of young people in conflict with the law set forth in the specific criminal legislation aimed at more efficient, beneficial and purposeful reaction out of court society, in general, the less serious (the small claim crime). It is the educational recommendations or guidance orders, and their application in today comparative criminal justice system will be discussed in this paper.

Keywords: crime, minors, alternative measures, corrective recommendations.